

ТЕМА: НАУКОВІ ОСНОВИ КВАЛІФІКАЦІЇ КП

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЇ

У загальному (науково-популярному) вигляді кваліфікація злочину визначається як кримінально-правова оцінка злочинного діяння.

Спеціально підкреслюється, що кваліфікація злочину здійснюється органами досудового слідства, а остаточно закріплюється у вироку суду, що вступив в законну силу.

Кваліфікація злочинів дійсно є складовою частиною багатогранної практичної правозастосовної діяльності органів дізнання, слідчого, прокурора, суду при розслідуванні і судовому розгляді кримінальної справи, здійсненні прокурорського нагляду, реалізації функції захисту.

Кваліфікація - термін споконвічно багатозначний. Він означає і рівень професійної підготовки, і характеристику (оцінку) предмета або явища, віднесення його до якої-небудь категорії, групи. Саме в такому сенсі поняття "кваліфікація" вживається в праві, де з позицій закону, кваліфікується (відноситься до певних категорій) соціально значуща поведінка людей.

Кваліфікація є окремим випадком вирішення задачі діагностичного типу за визначенням належності одного класу об'єктів (реальних суспільно небезпечних діянь) іншому (ознакам складів злочинів, описаних у Кримінальному кодексі).

У своїй основі рішення вказаних правових задач має три базові складові: формально-логічну, догматико-юридичну і інформаційно-управлінську (що базується на досягненнях теорії управління, кібернетики й інформатики, системного аналізу й інших наук, які комплексно досліджують процеси прийняття рішень, визначають ступінь їх обґрунтованості, оптимальності, достатності, описують їх кількісно і якісно). У навчальній літературі процес кваліфікації виправдано досліджується з цих різних сторін.

Власне в юридичної складовій також можна виділити декілька важливих підструктурних вузлів кваліфікації: теоретико-правовий, кримінально-правовий (матеріальний) і кримінально-процесуальний (процедурний), розташованих саме в приведеній послідовності.

Неможливо повноцінно говорити про кваліфікацію злочинів, не з'ясувавши базових теоретико-правових положень про юридичну кваліфікацію взагалі і про застосування закону (зокрема кримінального), сутність яких в узагальненому вигляді полягає в наступному.

1. Про юридичну кваліфікацію необхідно міркувати в контексті загальнотеоретичних уявлень про правове регулювання суспільних відносин, механізм такого правового регулювання і форми реалізації правових норм.

Правове регулювання як впорядкування суспільних відносин за допомогою правових засобів, приведення їх у відповідність з вимогами правових норм, як процес і результат дії права на суспільне життя з метою встановлення міцного правопорядку включає два етапи:

а) створення норм права як основ правового регулювання (законотворчість);

б) дія цих правових норм як втілення їх вимог-приписів в поведінці людей (реалізація права).

Вся сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин, іменується механізмом правового регулювання, у який включаються: норми права, правовідносини, акти реалізації застосування правових норм, правосвідомість.

Відомі наступні форми реалізації норм права: використання (здійснення) суб'єктивних прав; активне виконання юридичних обов'язків; пасивне дотримання правових обов'язків; застосування норм права в процесі діяльності владних органів держави як особлива форма реалізації правових приписів (правозастосування).

2. Юридична кваліфікація є однією з основних стадій правозастосування.

У теорії виділяють декілька таких взаємопов'язаних стадій застосування норм права:

встановлення дійсних обставин, на які розрахована правова норма (як фактичної основи застосування правових норм, тобто наступної “діагностики” вчиненого);

вибір (відшукування) норми, що підлягає застосуванню до даних обставин, здійснюється шляхом правової кваліфікації, тобто юридичної оцінки всієї сукупності фактичних обставин справи шляхом віднесення даного випадку до конкретних юридичних норм певних галузей права;

з'ясування достовірності тексту закону, тобто аналіз норм, що підлягають застосуванню, з погляду законності;

перевірка дії норми в просторі, у часі і по колу осіб;

вирішення колізій і подолання прогалин в праві;

винесення (видання) акту застосування норм права і його безпосереднє виконання (або доведення до виконавців). При цьому під актом застосування розуміється державно-владне веління, винесене компетентним органом на основі правових норм у відношенні конкретних фактів і індивідуально визначених осіб.

3. Всяка юридична кваліфікація має онтологічний аспект, тобто здійснюється за допомогою певної діяльно-практичної процедури (форми), що має ряд етапів.

Першим етапом оціночної діяльності є розподіл поведінки людей на правомірне і правопорушуюче.

Другим етапом є визначення характеру правопорушення. Така оцінка проводиться шляхом співвідношення даного вчинку з нормами різних галузей права: адміністративного, цивільного, кримінального тощо.

Нарешті, третій етап юридичної кваліфікації - це встановлення конкретної норми, під дію якої підпадає оцінюваний вчинок.

Кримінально-правова кваліфікація - це окремий випадок юридичної кваліфікації, що проводиться на основі норм кримінального закону. Оскільки

кримінальний закон визначає злочинність і караність діянь, постільки кримінально-правова кваліфікація завжди виступає як кваліфікація злочинів.

4. Кваліфікація злочинів є різновидом правової (соціально-правової) оцінки, в результаті якої вчинене особою діяння може бути розцінено як адміністративна чи дисциплінарна вина, цивільно-правовий делікт або кримінальне правопорушення або як діяння, що зовсім не містить ознак якого-небудь порушення і в цьому сенсі має аксіологічний (ціннісний) аспект.

Важливо відзначити, що юридична кваліфікація - це об'єктивно існуючий процес, тому вона не повинна залежати ні від того, яка оцінка вчиненому діянню буде дана по закінченні даної процедури, ні від суб'єктивних міркувань особи яка застосовує право. У цьому полягає значення юридичної кваліфікації як важливої умови законності й основного змісту процесу доказування, що підлягає застосуванню по будь-якій справі.

5. Всяка правова кваліфікація по своїй гносеологічній складності відноситься до різновиду наукового пізнання, пізнавальному процесу - переходу від незнання до нового знання.

Юридична оцінка діяння, будучи ідеальним віддзеркаленням правової природи об'єктивно існуючого явища (у нашому випадку - суспільно небезпечного діяння), виходячи з методологічних теорій пізнання і відображення, виступає основним змістом процесу обов'язкового встановлення істини (що виражається в предметі доказування як сукупності необхідних і достатніх, відносних і допустимих чинників, що підлягають оцінці).

6. Юридична оцінююча діяльність, як і всякий розумово-пізнавальний процес, природно базується на логічних основах.

У зв'язку з цим В.Н. Кудрявцев справедливо відмічає: "Мабуть, немає іншої області суспільного життя, де порушення законів логіки, побудова неправильних висновків, приведення помилкових аргументів могли б заподіяти таку істотну шкоду, як в області права".

Логіка визначає кваліфікацію як міркування, що протікає у певних формах (складного індуктивно-дедуктивного умовиводу) і при дотриманні логічних законів і категорій. В процесі юридичної кваліфікації здійснюється перехід від одного знання (початкового) до іншого (підсумкового). Таке підсумкове знання є результатом кваліфікації, тобто остаточною думкою, у формі якої дається оцінка діянню. Тому з погляду логіки кваліфікація є висновком, представленим у вигляді простого категоричного силогізму, де більша посилка містить знання про норму права, менша - про діяння, що кваліфікується, а у висновку встановлюється, що діяння підпадає (не підпадає) під ознаки закону.

Логічною основою кваліфікації злочину виступає дедуктивний умовивід.

7. Оскільки процедури встановлення фактичних обставин по кримінальній справі і їх юридична оцінка часто збігаються, то кваліфікацію злочинів правомірно аналізувати з погляду процесу і результату доказування, виділяючи в ній кримінально-процесуальну складову.

8. Юридичній оцінці властивий і психологічний аспект, який характеризує кваліфікаційне рішення як результат оцінної діяльності і вольовий акт вибору дізнавача, слідчого, прокурора, суду з деякої кількістю альтернатив.

Не випадково в навчальній літературі останніх років по юридичній психології виділяється розділ "Психологія професійної діяльності юриста", у якому розглядаються такі питання, як соціально-психологічна і пізнавальна підструктури професійної діяльності юриста, психологічні особливості ухвалення рішень юристом, зокрема, суддею тощо.

9. Юридична кваліфікація також повинна враховувати лінгвістичні (термінологічні і лексико-семантичні) аспекти законодавчої техніки і правозастосовної діяльності, використовувати правовий тезаурус (словник термінів) і не завжди уніфіковану, юридичну термінологію.

Одноманітне і правильне застосування закону, що є основою принципу законності, неможливо без з'ясування сенсу закону, яке досягається шляхом його тлумачення (за допомогою сукупності прийомів аналізу закону), що дозволяє з'ясувати його сутність і межі дії на відповідні категорії громадян.

Правильне з'ясування закону дозволяє підвести під нього конкретні суспільно небезпечні діяння, визнані злочином. Складність з'ясування змісту і суті норм права полягає в тому, що закон загальний, а випадки, що підпадають під дію закону, різноманітні і по своєму індивідуальні. Висновок про відповідність загального й одиничного робиться на підставі багатьох розумових операцій, що виступають у формі суджень, умовиводів, а також за допомогою різних тлумачень.

Існуючі прийоми (види) тлумачення закону розглядаються в курсі кримінального права в рамках теми про кримінальну відповідальність.

10. При вирішенні кваліфікаційних задач діагностичного типу неможливо не враховувати інформаційний аспект.

Інформаційний підхід останнім часом став активно застосовуватися в юридичній науці, в рамках якої продуктивно розвивається самостійний напрямок юридичного знання - правова інформатика, що вивчає право, правову систему і юридичну діяльність як цілісні інформаційно-правові утворення.

Як відомо, одним з перших ідей інформатики (рівно, як і логіки, математики, кібернетики) у кримінально-правову сферу привніс В.Н. Кудрявцев. Ще на початку 60-х років ХХ століття, вчиняючи кримінально-правову теорію кваліфікації злочинів, він приділив значну увагу моделюванню і програмуванню процесу кваліфікації, розробив схеми, структури і моделі, які були покликані допомогти особі, що застосовує право орієнтуватися в складному, об'ємному матеріалі кримінальних справ.

11. Також цілком правомірним є виділення організаційно-управлінського аспекту кваліфікації (у сенсі організації і управління правоохоронної, правозастосовної діяльності). Так, юридична оцінка діянь

обумовлює вирішення питань перебування під слідством, підсудності справ різних категорій, необхідність організації і діяльності відповідних структурних підрозділів правозастосовних органів і управління цим процесом.

Всі приведені аспекти і “зрізи” кваліфікації взаємопов’язані між собою і можуть дати позитивний результат лише будучи взятими в комплексі.

Викладені теоретико-методологічні положення варто брати до уваги в кримінально-правовій оцінній діяльності, тобто при кваліфікації злочинів.

Кваліфікація злочину - це встановлення і юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння й ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою.

Сутність кримінально-правової оцінки, здійснюваної у вигляді кваліфікації полягає в наступному.

Притягнення до кримінальної відповідальності особи, винної у вчиненні злочину, має на меті застосування до нього покарання, необхідного і достатнього для виправлення винного і попередження вчинення нових злочинів. Покарання призначається в межах або, у виняткових випадках, нижче санкції статті, в якій встановлена відповідальність за даний конкретний злочин. Отже, необхідною передумовою відповідальності є встановлення тієї норми кримінального права, яка містить склад злочину, що охоплює ознаки вчиненого діяння. Це завдання вирішується за допомогою кваліфікації діяння. Вона виражається в зіставленні ознак вчиненого діяння з ознаками конкретних складів злочинів, передбачених кримінальним законом, і встановленні між ними тотожності і відмінності.

Процес зіставлення завершується в момент, коли виявлена норма, яка передбачає всі ознаки вчиненого діяння, що мають кримінально-правове значення.

Кожна стаття кримінального закону містить один чи декілька споріднених складів злочинів, що охоплюються одним поняттям, яке вказується у назві статті: крадіжка, грабіж, убивство тощо.

Встановлення в процесі кваліфікації потрібного складу злочину означає одночасно його оцінку, тобто поширення на діяння, що кваліфікується, назви і, відповідно, змісту даного складу.

При зіставленні ознак вчиненого діяння з ознаками складу злочину, передбаченого кримінальним законом, виявляється відповідність цих ознак: по об'єкту (на що спрямовано діяння), по об'єктивній стороні (у чому воно зовні виразилося), по суб'єкту (ким вчинено), по суб'єктивній стороні (чому скоєно правопорушення: які вина, мотиви тощо).

На основі встановленої схожості робиться висновок про те, що вчинене діяння є, наприклад, вбивством, передбаченим ч.1 ст.115 ККУ, із усіма витікаючими з цього юридичними наслідками. Висновок закріплюється у відповідних кримінально-процесуальних актах - ухвалі про притягнення в якості обвинувачуваного, обвинувальному вирокі і тощо.

Таким чином, сутність кваліфікації полягає у визначенні змісту соціально значущої поведінки певного суб'єкта, а значить, існування самого факту вчинення злочину, і його кримінально-правовій оцінці.

Значення офіційної кваліфікації визначається тим, що вона є юридично значущим актом пізнання обставин, що мають кримінально-правове значення.

А) Кваліфікація служить способом і підставою визнання об'єктивності факту вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом. Діяння, яке не кваліфіковане, не оцінене як конкретна кримінальна поведінка, не існує для кримінального права, у такому випадку можна говорити лише про ту чи іншу подію. Вчинення злочину можна встановити тільки за допомогою його конкретної кваліфікації. Отже, кваліфікація виконує функцію відмежування злочинного від незлочинного і закріплює факт об'єктивної реальності вчиненого суспільно небезпечного діяння.

Б) Кваліфікація об'єктивно відображає наявність і вид відповідальності, оскільки констатує факт вчинення злочинного діяння, що є фактичною (матеріальною) підставою кримінальної відповідальності (ст.2 КК).

В) Правильна кваліфікація злочину є важливою основою законності при вирішенні всіх питань кримінальної відповідальності. Законність у даній сфері юридичної діяльності означає правильне застосування права взагалі і конкретної кримінально-правової норми, зокрема, призначення справедливого покарання, рішення інших питань, передбачених кримінальним законом, зрештою, реалізацію мети і завдань кримінальної політики держави.

Все це коло проблем, так чи інакше, пов'язане з кваліфікацією - із застосуванням кримінально-правової норми, що містить склад відповідного злочину, - а призначення покарання здійснюється в межах, передбачених даною нормою. Інші питання відповідальності (множинності злочинів, звільнення від покарання, визнання діяння рецидивом, визначення термінів давнини, судимості) також багато в чому залежать від характеру вчиненого злочину, передбаченого вживаною нормою. Оскільки вибір норми кримінального закону здійснюється в процесі кваліфікації, то правильна кваліфікація є передумовою законності.

Г) Офіційна кримінально-правова оцінка діянь, здійснювана в обов'язковій кримінально-процесуальній формі, є прерогативою державних органів, що діють на певних організаційних началах. Тому правильна кваліфікація має організаційно-управлінське значення (з погляду організації науково обґрунтованої, ефективної правоохоронної діяльності державної влади, вирішення питань перебування під слідством і підсудності, що так чи інакше кваліфікуються як суспільно небезпечні діяння тощо), є способом забезпечення законності всієї правозастосовної діяльності суду і правоохоронних органів.

Д) Остаточна кримінально-правова оцінка діяння здійснюється у вироку, ухваленому від імені держави на основі демократичних принципів судочинства.

Конституційне положення про те, що кожен обвинувачуваний у вчиненні злочину вважається невинним, поки його винність не буде доведена

в законному порядку і встановлена вироком, що вступили в законну силу, визначає його значення як найважливішого акту правосуддя і зобов'язує суди неухильно дотримуватись вимог законодавства, що пред'являються до вироку. Пленум Верховного Суду України неодноразово підкреслює, що висновки суду щодо кваліфікації повинні бути мотивованими, обґрунтованими, а покарання - законним і справедливим. Призначення покарання не протиставляється, а впливає з кваліфікації.

У зв'язку з цим доречно говорити про вагоме виховне і соціально-політичне значенні кваліфікації.

Е) Кваліфікація також важлива своєю прагматичною функцією розмежування злочинів. Оцінити вчинене діяння - означає встановити його істотні ознаки. Такими є ознаки, які відрізняють один злочин від інших. Отже, при оцінці здійснюється відмежування кваліфікуемого злочину від суспільно небезпечних діянь, передбачених іншими (суміжними) кримінально-правовими нормами.

Важливо при цьому, щоб встановлювані ознаки були тотожні, взяті в повному обсязі і дійсно суттєві. Інакше не можна бути впевненим у правильності кваліфікації. На зазначені обставини постійно звертає увагу Пленум Верховного Суду України. Так, наприклад, якщо при кваліфікації розкрадання майна із застосуванням насильства не звернути увагу на обсяг цього насильства, то можна припуститися помилки: діяння, що є грабежем, буде невірно визнано, скажімо, розбоєм, що відрізняється від грабежу головним чином за ступенем вчиненого насильства.

На практиці доводиться стикатися з трьома видами кваліфікації злочину: офіційної, доктринальної і звичайної (буденної).

Офіційна (легальна, тобто законна) кваліфікація - це кримінально-правова оцінка, здійснювана службовими особами, що займаються розслідуванням і судовим розглядом кримінальних справ (органом дізнання, слідчим, прокурором, судом). Вироблена ними оцінка діяння закріплюється у

відповідних кримінально-процесуальних документах і має юридичне значення.

Доктринальна (неофіційна, наукова) кваліфікація здійснюється особами, озброєними науковими юридичними знаннями, на основі законів, правових і інших теорій, керівних роз'яснень. Як правило, до них відносяться наукові і педагогічні працівники. На відміну від офіційних осіб їхні висновки відображають наукову позицію і не мають юридичного значення, хоча і можуть враховуватися практиками як рекомендації.

Звичайна (буденна) кваліфікація - це юридична оцінка діяння, що може даватися будь-яким громадянином на основі власного, часто не заснованого на законі, уявлення про юридичну природу вчиненого. До таких оцінок необхідно відноситись критично.

У сучасній юридичній літературі представлено два погляди на етапи (стадії) кримінально-правової кваліфікації.

Перший (традиційний і більш розповсюджений) заснований на поглядах А.А. Герцензона, Л.Д. Гаухмана, В.Н. Кудрявцева, Я.М. Брайніна, Ф.Г. Бурчака, Б.А. Курінова, А.В. Наумова і А.С. Новиченко, Савченко, Веренюк, Наврацький й інших учених, що сформувалися в 50-80-х роках.

Другий (відносно новий) погляд опублікований у дуже вдалому підручнику по Особливій частині кримінального права за редакцією М.І. Мельника, В.А. Клименка. Відповідно до останньої точки зору кваліфікацію пропонується розуміти як “визначення конкретної статті КК (у необхідних випадках - статей КК, їх частини, пункту), яку з позицій діючого кримінального законодавства варто застосувати при рішенні питань злочинності і караності даного діяння”.

При цьому, критикуючи традиційні етапи кваліфікації, зазначені автори говорять про необхідність послідовного вирішення при кваліфікації ряду самостійних завдань, ускладнюючи їх тим, що виділяють у кваліфікації дві стадії, а всередині кожної - етапи.

Науково-практична цінність традиційного погляду загально визнана і розвинена в подальших сучасних дослідженнях (Г.І. Бушуєв, Л.Д. Гаухман, Б.А. Кожемякин, А.А. Тер-Акопов, Ю.Ю. Сокових і ін).

При уважному розгляді заявленої позиції виявляється, що її новаторство полягає в ускладненому для сприйняття понятійному апараті, а критика є, власне кажучи, логічна суперечка про терміни.

Отже, кваліфікація є істотною частиною (стадією) застосування закону про кримінальну відповідальність і за загальним визнанням здійснюється за допомогою декількох взаємопов'язаних етапів.

Інша справа, що одні і ті ж етапи різні автори включають у стадії правозастосування, а потім і в поняття кваліфікації. Приміром, встановлення і дослідження фактичних обставин називають як стадією застосування правової норми, так і етапом кваліфікації злочину. Насправді йдеться про різний ступінь виділення, встановлення й узагальнення незліченної кількості ознак, що відносяться до фактичних обставин, не всі з яких мають однакове юридичне, а тим більше кримінально-правове, значення. І накопичення цих ознак здійснюється, власне кажучи, на всіх стадіях, етапах. Тим більше, що будь-яка класифікація, "етапізація" досить відносна й умовна як всяка форма в порівнянні із змістом.

З врахуванням викладеного можна виділити наступні етапи кваліфікації злочину.

I. Етапи, що відносяться до фактичної складової оцінної діяльності (встановлення фактів).

1. Встановлення дійсних обставин справи, що полягає в аналізі об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують суспільно небезпечне діяння і суб'єкта злочину.

Не всі фактичні обставини мають однаково важливе кримінально-правове значення. Одні з них є обов'язковими для встановлення і набувають значення основних ознак. Інші мають кваліфікуюче (пом'якшуюче чи обтяжуюче) значення, треті іменуються факультативна, виконуючи різну

роль в залежності від характеру оцінюваного діяння. Крім того, є цілий ряд фактичних обставин, які на перший погляд не мають кримінально-правового значення і не задіяні у кваліфікації, але виконують криміналістичні (пошукові), кримінально-процесуальні (доказові) і кримінологічні (попереджувальні) функції.

2. Засноване на першому етапі виділення юридично значущих ознак зі всіх обставин справи для подальшої кваліфікації.

II. Етапи, що відносяться до юридичної складової оцінної діяльності (з'ясування і застосування закону).

3. Висування кваліфікаційних версій (як окремих гіпотез), що відповідають фактичним обставинам, тобто виявлення групи споріднених складів злочинів.

4. Вибір конкретної кримінально-правової норми на основі розмежування суміжних складів злочинів і з врахуванням розбіжності кримінально-правових понять "стаття" і "норма" КК.

5. Юридичне закріплення рішення про кваліфікацію вчиненого в процесуальних документах, що дозволяє і сьогодні говорити про кваліфікацію як про "процес, і про результат".

Кваліфікація злочину - динамічний процес, не просто супроводжуючий роботу правозастосувальних органів, що займаються розглядом кримінальної справи, а що становить суть цієї діяльності. Він збігається з початком кримінальної справи і закінчується його вирішенням у суді. Відбувається як би збіг процесу кваліфікації (розумової діяльності) з процесуальною діяльністю по встановленню фактичних обставин справи і їх юридичній оцінці, що дозволяє виділити кримінально-процесуальний аспект кваліфікації, виходячи з того, що "форма істотна, сутність формована...", що "матеріальне право має свої необхідні властиві йому процесуальні форми...".

Як відомо, матеріальне право має свої необхідні властиві йому процесуальні форми: "Один і той же дух повинний одушевляти судовий

процес і закони, тому що процес є тільки форма життя закону, отже, прояв його внутрішнього життя”.

Кваліфікація здійснюється на всіх стадіях розслідування і судового розгляду кримінальної справи: порушення справи, збирання доказів, притягнення як обвинувачуваного особи, складання обвинувального висновку, попереднє слухання, виголошення вироку і його перегляд (незалежно від того, обвинувальний він чи виправдувальний).

На кожному з цих етапів дається юридична оцінка вчиненому: визначається склад злочину, що містить ознаки діяння, і норма КК, що передбачає відповідальність за дане діяння.

Так, згідно вимог кримінально-процесуального закону, у постанові про порушення справи вказуються пункт, частина, стаття КК України, на підставі яких порушується кримінальна справа.

Диференціація кримінально-процесуальної процедури, зокрема форми досудового слідства, питання перебування під слідством, підсудності і навіть обрання запобіжного заходу також визначаються, виходячи з кримінально-правових ознак вчиненого.

У постанові про притягнення як обвинувачуваного також обов'язково описується злочин, у вчиненні якого обвинувачується дана особа, і вказуються пункт, частина, стаття КК України, що передбачають відповідальність за даний злочин.

На завершальній стадії розслідування складається обвинувальний висновок по кримінальній справі, де викладаються всі обставини справи, а також формулювання обвинувачення з зазначенням пункту, частини, статті (чи статей) кримінального закону, що передбачає даний злочин.

Термін "кваліфікація" вживається не у всіх цих випадках, у ряді процесуальних норм мова йде про застосування кримінального закону, формулювання обвинувачення, але мається на увазі кваліфікація злочину. В інших нормах говориться саме про кваліфікацію злочину.

Так, слідчий вправі представити кримінальну справу вищестоящому прокурору з письмовим викладом своїх заперечень у випадку незгоди з рішеннями чи вказівками прокурора про притягнення особи як обвинувачуваного, кваліфікації злочину, про обсяг обвинувачення, про направлення справи в суд чи її припиненні.

Начальник слідчого відділу вправі давати письмові вказівки слідчому, зокрема в частині, що стосується кваліфікації злочину. При цьому слідчий має право представити і свої заперечення.

Прокурор при надходженні до нього справи від органа дізнання чи слідчого перевіряє правильність кваліфікації дій обвинувачуваного і має право при затвердженні обвинувального висновку (або акта) змінити обсяг обвинувачення або кваліфікацію дій обвинувачуваного по кримінальному закону про менш тяжкий злочин.

На кожному етапі розгляду кримінальної справи кваліфікація може мінятися, можливий перехід від однієї до іншої кримінально-правової норми. Це природний процес, тому що при розслідуванні справи відбувається накопичення знань, уточнення обставин, більш глибоке засвоєння фактичних (“де-факто”) і юридичних (“де-юре”) складових кваліфікації, що й обумовлює уточнення кваліфікації.

Кваліфікація не тільки процес, що динамічно розвивається, але і процедура зіставлення вчиненого діяння з ознаками різних складів злочинів, що здійснюється на кожному кримінально-процесуальному етапі розслідування кримінальної справи. Процес ототожнення відбувається в декількох напрямках в залежності від того, що при цьому досліджується. Предметом дослідження може бути кримінальний закон, що передбачає склад злочину, окремі інститути кримінального права, що враховуються при кваліфікації, а також елементи складів злочинів.

Правильна кваліфікація злочину припускає точне застосування кримінального закону, що містить ознаки кваліфікуючого діяння. З цією метою в процесі юридичної оцінки вчиненого на різних стадіях

кримінального процесу і кваліфікації потрібно враховувати різноманітні і взаємопов'язані кримінально-правові і доказові (кримінально-процесуальні і криміналістичні) аспекти цієї оціночно-пізнавальної діяльності, зокрема процесуальні можливості і межі доказування.

Остання обставина є однією з підстав (факторів) криміналізації конкретного діяння. При криміналізації діяння необхідно враховувати наукові, технічні, матеріальні, кадрові й інші можливості його виявлення, фіксування і доказування. Інакше правильно кваліфікувати його буде неможливо.